

CYPRVS AETERNA

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

Υπηρεσία Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων

ΘΕΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ:

**Νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν το
καθεστώς του καλλιτέχνη-δημιουργού**

**Αίτημα από: Γιώργο Λουκαΐδη
βουλευτή εκλογικής περιφέρειας Λευκωσίας**

Εποπτεία έρευνας: Ανθή Τοφαρή
Υπεύθυνος Λειτουργός Ερευνών και Μελετών: Μιχάλης Αργυρού

Ιανουάριος 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	2
Εισαγωγικό σημείωμα του Τομέα Ερευνών και Μελετών	3-5
Ανάλυση-πόρισμα από τη μελέτη των απαντήσεων	6-13
Πίνακας με τις νομοθετικές ρυθμίσεις ανά χώρα	14-16
Παράρτημα: Ερώτημα Τομέα Ερευνών και Μελετών προς το Ευρωπαϊκό Κέντρο Κοινοβουλευτικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης	17

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με επιστολή του ο βουλευτής κ. Γιώργος Λουκαΐδης ζήτησε, εκ μέρους της κοινοβουλευτικής ομάδας Α.Κ.Ε.Λ.-Αριστερά-Νέες Δυνάμεις, την ετοιμασία από τον Τομέα Ερευνών και Μελετών μελέτης σχετικά με το νομοθετικό πλαίσιο για την αναγνώριση της κοινωνικής και επαγγελματικής υπόστασης του καλλιτέχνη-δημιουργού που ισχύει σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Στα πλαίσια των πιο πάνω στάλθηκε σχετικό ερωτηματολόγιο στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Κοινοβουλευτικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης (ECPRD), που περιλάμβανε τα ακόλουθα ερωτήματα:

- Υπάρχει νομοθεσία αναφορικά με το καθεστώς (κοινωνικό και επαγγελματικό) του καλλιτέχνη-δημιουργού;
- Αν ναι, ποιες είναι οι κυριότερες πρόνοιες της νομοθεσίας (δικαιώματα, διαδικασίες και προϋποθέσεις απόδοσης του καθεστώτος επαγγελματία καλλιτέχνη, αρμόδια όργανα παραχώρησης του καθεστώτος κ.λπ.);

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Κοινοβουλευτικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης μας διαβίβασε τις απαντήσεις είκοσι (20) χωρών που ανταποκρίθηκαν στο ερώτημα που έθεσε ο κ. Λουκαΐδης (ECPRD Request: 4471).

Στη συνέχεια παρατίθεται η ανάλυση-πόρισμα που προκύπτει από τη μελέτη των σχετικών απαντήσεων, καθώς και άλλων πηγών. Οι αναλυτικές απαντήσεις θα αποσταλούν στον βουλευτή ηλεκτρονικά, καθώς και πίνακας με τις νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν στο καθεστώς του καλλιτέχνη ανά χώρα.

Τέλος, παρατίθεται ως παράρτημα το ερώτημα του Τομέα Ερευνών και Μελετών προς το Ευρωπαϊκό Κέντρο Κοινοβουλευτικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ

Αυτή η μελέτη έχει διεξαχθεί σε εξαιρετικά δύσκολες περιόδους για τον τομέα του πολιτισμού εν μέσω της πανδημίας COVID-19. Οι ευρωπαϊκές χώρες αναγκάζονται να αναπτύξουν πρωτοφανή μέτρα έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα συστήματα δημόσιας υγείας και κοινωνικής ασφάλισης σε ολόκληρο τον κόσμο. Η πανδημία έχει ήδη επιδράσει δραματικά στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα. Το κλείσιμο πολιτιστικών χώρων και κατ' επέκταση η ακύρωση παραστάσεων, εκθέσεων και φεστιβάλ έχουν ως αποτέλεσμα την περαιτέρω υποβάθμιση του τομέα. Επαγγελματίες αυτού του τομέα συχνά βρίσκονται σε επισφαλή θέση (αυτοαπασχολούμενοι, ελεύθεροι επαγγελματίες) και με τις πρόσθετες περιστάσεις που σχετίζονται με την πανδημία COVID-19 πολλοί έμειναν χωρίς πηγές εισοδήματος.

Οι καλλιτέχνες κατέχουν μια πολύ ιδιαίτερη θέση στην αγορά εργασίας, δεδομένου ότι η δραστηριότητά τους χαρακτηρίζεται από:

- περιοδική άσκηση εργασίας, πράγμα που σημαίνει αναπόφευκτα υποχρεωτικά ενδιάμεσα διαστήματα ανεργίας,
- μια εξίσου αναπόφευκτη κινητικότητα από τους ίδιους τους καλλιτέχνες, προκειμένου να εξασφαλίσουν εργασία,
- πενιχρά και απρόβλεπτα επίπεδα εισοδήματος που αποτελούνται από αμοιβές εντελώς διαφορετικής φύσης,
- εξάρτηση από μεσάζοντες διαφόρων ειδών (πρακτορεία, εκδότες, παραγωγούς, γκαλερίστες κ.λπ.),
- τον συνδυασμό της καλλιτεχνικής δουλειάς με μια άλλη μισθωτή εργασία, ανεξάρτητη ή με την ιδιότητα του μόνιμου υπαλλήλου, πρακτική ανορθόδοξη αλλά συχνά απαραίτητη.

Επιπλέον, η επαγγελματική καλλιτεχνική σταδιοδρομία απαιτεί αμέτρητες ώρες πρακτικής άσκησης και βελτίωσης της τεχνικής (κυρίως στις τέχνες του θεάματος), που δεν αμείβονται.

Στη Σύστασή της UNESCO, η οποία εγκρίθηκε στις 27 Οκτωβρίου 1980 και αφορά στο καθεστώς του καλλιτέχνη, καλλιτέχνης ορίζεται «κάθε άτομο που

δημιουργεί ή συμμετέχει με την ερμηνεία του στη δημιουργία ή σε μια νέα δημιουργία έργων τέχνης, που θεωρεί την καλλιτεχνική του δημιουργία ως απαραίτητο στοιχείο της ζωής του, που συμβάλλει με τον τρόπο αυτό στην ανάπτυξη της τέχνης και του πολιτισμού, που αναγνωρίζεται ή επιδιώκει να αναγνωρισθεί ως καλλιτέχνης, που συνδέεται ή όχι με σχέση εργασίας ή οποιασδήποτε σύμπραξης». Ο ορισμός αυτός καλύπτει τόσο τους δημιουργούς (συγγραφείς, γλύπτες, κινηματογραφιστές κ.λπ.) όσο και τους ερμηνευτές (ηθοποιούς, χορευτές, μουσικούς κ.λπ.). Παρ' όλο που ο ορισμός αυτός δόθηκε πριν από 40 χρόνια, τα προβλήματα των ανεξάρτητων καλλιτεχνών και των μισθωτών καλλιτεχνών είναι πιο επίκαιρα από ποτέ.

Η Σύσταση αυτή καλεί τα κράτη μέλη να βελτιώσουν την επαγγελματική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση των καλλιτεχνών μέσω της εφαρμογής πολιτικών και μέτρων που σχετίζονται με την κατάρτιση, την κοινωνική ασφάλιση, την απασχόληση, το εισόδημα και τους φορολογικούς όρους, την κινητικότητα και την ελευθερία έκφρασης. Η Σύσταση του 1980 δεν καλεί τα κράτη να χορηγήσουν στους καλλιτέχνες συγκεκριμένα προνόμια, αλλά μάλλον να τους δώσουν ανάλογα δικαιώματα με οποιαδήποτε άλλη κοινωνικοεπαγγελματική ομάδα της οποίας το έργο έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που πρέπει να αντιμετωπιστούν με ειδικά μέτρα.

Στις 14 Σεπτεμβρίου 2020 η πλειονότητα των μελών του **Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου** ενέκρινε **ψήφισμα για την πολιτιστική ανάκαμψη της Ευρώπης¹**, το οποίο θέτει το όραμα για τον τρόπο με τον οποίο τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη πρέπει να αντιμετωπίσουν την ανάκαμψη του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα και για το πώς ο πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει γενικότερα βασικό μοχλό στην ανάκαμψη της Ευρώπης.

Στο ψήφισμα επισημαίνονται ιδιαίτερα οι κοινωνικές και εγγενείς αξίες του πολιτισμού στα οικονομικά περιουσιακά στοιχεία της Ευρώπης, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι κλάδοι που συναπαρτίζουν τους τομείς του πολιτισμού και της δημιουργίας αποτελούν έναν άτυπο τομέα, στον οποίο κυριαρχούν επισφαλείς συνθήκες εργασίας με ιδιαίτερες ανάγκες, άτυπη εργασία, ελεύθεροι

¹ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2020-0246_EL.html

επαγγελματίες με ελάχιστη ή ανύπαρκτη προστασία κοινωνικής ασφάλισης, που χαρακτηρίζονται από απουσία τακτικού εισοδήματος.

Τέλος, το ψήφισμα φέρνει στο προσκήνιο την επείγουσα ανάγκη για βελτίωση των συνθηκών εργασίας των ανθρώπων του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα και καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να θεσπίσει ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για τις συνθήκες εργασίας στους τομείς και τους κλάδους του πολιτισμού και της δημιουργίας σε επίπεδο Ε.Ε., το οποίο να αντικατοπτρίζει τις ιδιαιτερότητες του τομέα και να εισαγάγει κατευθυντήριες γραμμές και αρχές με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, με ιδιαίτερη έμφαση στη διακρατική απασχόληση.

**ΑΝΑΛΥΣΗ-ΠΟΡΙΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΠΟΥ
ΔΙΑΒΙΒΑΣΤΗΚΑΝ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΑΠΟ ΤΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΛΛΩΝ ΠΗΓΩΝ**

Νομοθεσία σχετικά με το καθεστώς καλλιτέχνη

Η νομοθεσία που παρέχει καθεστώς και αναγνώριση στους καλλιτέχνες στα κράτη μέλη της Ε.Ε. μπορεί να βοηθήσει στην τυπική αναγνώριση της δουλειάς τους και να κατοχυρώσει ουσιαστικά την ύπαρξή τους.

Από τις είκοσι (20) χώρες που έχουν απαντήσει στο ερώτημά μας οι δεκατέσσερις (14) διαθέτουν ειδική νομοθεσία για το καθεστώς του καλλιτέχνη, οι τέσσερις (4) δε διαθέτουν και οι δύο (2) (Ελλάδα και Φινλανδία) δε διαθέτουν ειδική νομοθεσία, ωστόσο έχουν επιμέρους νομοθεσίες με τις οποίες αναγνωρίζεται έμμεσα το καθεστώς του καλλιτέχνη.

Οι προσεγγίσεις ποικίλλουν σε ολόκληρη την Ε.Ε. και σε ορισμένες περιπτώσεις δεν υπάρχουν καθόλου νομοθετικές ρυθμίσεις, ενώ άλλοι πιο περιεκτικοί νόμοι περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα συγκεκριμένων πολιτικών και μέτρων που σχετίζονται με συγκεκριμένα ζητήματα και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι καλλιτέχνες.

Αν και ο ορισμός ενός καλλιτέχνη δεν είναι καθόλου ομοιόμορφος, υπάρχουν ωστόσο μερικές κοινές προσεγγίσεις, παρά τη μεγάλη διακύμανση μεταξύ των κριτηρίων που χρησιμοποιούν τα κράτη μέλη. Μια μελέτη του 2013 από τον Σλοβακικό Συνασπισμό για την Πολιτιστική Ποικιλομορφία εντόπισε πέντε κοινές προσεγγίσεις, αν και συχνά υιοθετείται ένα μείγμα των προσεγγίσεων αυτών.²

1. Ορισμός μέσω ιδιότητας μέλους: ένα άτομο ορίζεται ως καλλιτέχνης μέσω της συμμετοχής του σε αναγνωρισμένο σύλλογο καλλιτεχνών (π.χ. Κροατία,

² Σλοβακικός Συνασπισμός για την Πολιτιστική Ποικιλομορφία, «Κατάσταση του καλλιτέχνη: Έγγραφο εργασίας για μια γενική διεθνή συζήτηση» (2013), διαθέσιμο στο <https://www.aiap-iaa.org/Status%20of%20the%20Artist.%202014.pdf>

Λιθουανία, Εσθονία). Αν και διοικητικά απλή, αυτή η προσέγγιση αφήνει ανοιχτό το ζήτημα για το ποιες ενώσεις πρέπει να αναγνωριστούν επίσημα.

2. Ορισμός από επιτροπή: το καθεστώς του καλλιτέχνη καθορίζεται από μια επιτροπή εμπειρογνομόνων. Για παράδειγμα στη Σλοβακία το Συμβούλιο Τεχνών διατηρεί αρχεία επαγγελματιών καλλιτεχνών και εκδίδει τις σχετικές άδειες. Οι ειδικές επιτροπές αξιολογούν την αίτηση εγγραφής στο μητρώο επαγγελματιών καλλιτεχνών, προετοιμάζουν βασικές πληροφορίες και κάνουν μια σύσταση για την τελική απόφαση του διευθυντή.

3. Ορισμός από κρατική αρχή: Στον Καναδά, σύμφωνα με τον νόμο για το καθεστώς του καλλιτέχνη, ένα ειδικό δικαστήριο καθορίζει ποιος είναι επαγγελματίας καλλιτέχνης. Στην Ισπανία, για να αποκτήσει ένα άτομο καθεστώς καλλιτέχνη, πρέπει να εγγραφεί στο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης και για τον σκοπό αυτό είναι αρμόδιο το Υπουργείο Ένταξης, Κοινωνικής Ασφάλισης και Μετανάστευσης.

4. Ορισμός μέσω της καλλιτεχνικής παραγωγής: ο ορισμός ενός καλλιτέχνη προέρχεται από τον ορισμό της καλλιτεχνικής παραγωγής του· δηλαδή, καλλιτέχνης είναι κάποιος που παράγει τέχνη (έργα τέχνης, υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα και ούτω καθεξής). Αυτός ο τύπος ορισμού υπάρχει στη Λετονία και στην Αυστρία. Σε αυτή την προσέγγιση, το πρόβλημα που παρουσιάζεται είναι το τι ορίζεται ως «τέχνη».

5. Ορισμός από τη φύση της καλλιτεχνικής δραστηριότητας: ένας καλλιτέχνης θεωρείται επαγγελματίας, εάν το έργο τέχνης του αναλαμβάνεται με τρόπο «επιχειρηματικό». Αυτός ο τύπος ορισμού καθορίζεται από τα συστήματα φορολογίας, όπως ο φόρος προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α.), π.χ. στη Φινλανδία.³

Πρώτος νόμος με τον οποίο αναγνωρίστηκε το καθεστώς του καλλιτέχνη

Ο πρώτος ομοσπονδιακός νόμος στον κόσμο (χωρίς να διευκρινίζεται ότι αποτελεί τον πρώτο νόμο γενικότερα) που αναγνωρίζει τις ιδιαίτερες συνθήκες

³ Value added tax Act https://finlex.fi/en/laki/kaannokset/1993/en19931501_20021071.pdf

εργασίας των καλλιτεχνών, καθώς και τα δικαιώματά τους θεσπίστηκε το 1993 στον Καναδά και τέθηκε σε ισχύ το 1995.

Ο νόμος αυτός παρέχει ένα νομικό πλαίσιο για συλλογικές διαπραγματεύσεις μεταξύ ενώσεων, συντεχνιών ή συνδικάτων που εκπροσωπούν αυτοαπασχολούμενους καλλιτέχνες και ομοσπονδιακούς παραγωγούς ή ιδρύματα και χωρίζεται σε δύο μέρη: Το πρώτο μέρος θέσπισε την ίδρυση του καναδικού συμβουλίου για το καθεστώς του καλλιτέχνη, το οποίο απαρτιζόταν από καλλιτέχνες που συμβούλευαν τον Υπουργό Καναδικής Κληρονομιάς σχετικά με τον νόμο. Αυτό το συμβούλιο διαλύθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '90, λίγο μετά την εφαρμογή του νόμου. Με το δεύτερο μέρος του νόμου θεσπίστηκε η δημιουργία του δικαστηρίου Canadian Artists And Producers Professional Relations Tribunal Procedural Regulations (CAPPRT) και ορίστηκε ένα πλαίσιο για τις επαγγελματικές σχέσεις μεταξύ καλλιτεχνών και παραγωγών εντός της ομοσπονδιακής δικαιοδοσίας. Το δικαστήριο δίνει αναφορά στο κοινοβούλιο μέσω του Υπουργού Εργασίας και έχει τρεις κύριους τομείς ευθύνης:

- Να ορίσει τους κλάδους που περιλαμβάνονται στον τομέα των τεχνών.
- Να πιστοποιήσει μια εθνική ένωση καλλιτεχνών που να παρέχει το αποκλειστικό δικαίωμα συμμετοχής σε συλλογικές διαπραγματεύσεις για λογαριασμό των μελών της.
- Να ρυθμίσει συμφωνίες κλίμακας μεταξύ αυτών των ενώσεων και ομοσπονδιακών παραγωγών/πρακτορείων.

Μέχρι σήμερα το δικαστήριο έχει πιστοποιήσει είκοσι έξι (26) συλλόγους καλλιτεχνών.⁴

Σημειώνουμε ότι ο νόμος αυτός δεν αφορά τη φορολογία, την κοινωνική ασφάλιση ή την ασφάλιση ανεργίας.

⁴ <http://www.cirb-ccri.gc.ca/eic/site/047.nsf/eng/00618.html>

Κοινωνική ασφάλιση

Οι καλλιτέχνες συχνά εργάζονται σε άτυπες μορφές απασχόλησης, γεγονός που σημαίνει ότι συχνά έχουν λιγότερη πρόσβαση σε παροχές κοινωνικής ασφάλισης.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το 2019 εργάζονταν στους πολιτιστικούς και δημιουργικούς τομείς στην Ε.Ε. των 27 περίπου 7,3 εκατομμύρια άνθρωποι, δηλαδή περίπου 3,7% του συνολικού αριθμού απασχολούμενων. Το 32% αυτών των εργαζομένων ήταν αυτοαπασχολούμενοι, ενώ στο συνολικό εργατικό σε σύγκριση με ποσοστό 14% του συνολικού εργατικού δυναμικού.⁵

Επειδή πολλές φορές οι καλλιτέχνες είναι αυτοαπασχολούμενοι, ελεύθεροι επαγγελματίες ή εργάζονται με μερική απασχόληση, συνδυάζουν δύο ή περισσότερες θέσεις εργασίας ή δεν έχουν μόνιμη σύμβαση, αποκλείονται ή καλύπτονται μόνο εν μέρει από την προστασία κοινωνικής ασφάλισης. Η κοινωνική ασφαλιστική κάλυψη ποικίλλει, ανάλογα με το αν ο καλλιτέχνης είναι ανεξάρτητος ή μισθωτός, και οι ανεξάρτητοι καλλιτέχνες διαθέτουν πολύ πιο περιορισμένο φάσμα κοινωνικών παροχών.

Μια μελέτη του 2006 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για το καθεστώς του καλλιτέχνη⁶ κατέδειξε ότι τα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης τείνουν να είναι δομημένα σύμφωνα με τα μοντέλα της κλασικής απασχόλησης, τα οποία συχνά μπορεί να έχουν επιπτώσεις σε επαγγελματίες καλλιτέχνες:

- Για συγκεκριμένες παροχές, όπως η ασφάλιση ανεργίας ή τα συνταξιοδοτικά ταμεία, πρέπει να πληρούνται προκαθορισμένα κριτήρια, τα οποία διαφέρουν από χώρα σε χώρα και έχουν διαφορετικό αντίκτυπο στους επαγγελματίες που εργάζονται σε διαφορετικούς τομείς. Ένα παράδειγμα αφορά στους χορευτές, οι οποίοι λόγω της φύσης του επαγγέλματος τείνουν να αποσύρονται στην ηλικία των 45 με 47 ετών, ηλικία πολύ πιο

⁵ Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Culture_statistics_-_cultural_employment#Cultural_employment_.E2.80.94_overall_developments

⁶ The status of artists in Europe: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2006/375321/IPOL-CULT_ET\(2006\)375321_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2006/375321/IPOL-CULT_ET(2006)375321_EN.pdf)

μικρή από την κανονική ηλικία συνταξιοδότησης όπως ορίζεται στη νομοθεσία κοινωνικής ασφάλισης,

- Συχνά τα επίπεδα εισοδήματος είναι κάτω από τα ελάχιστα απαιτούμενα από τα συνταξιοδοτικά συστήματα.
- Μη αναγνωρισμένες επαγγελματικές ασθένειες και τραυματισμοί που παρατηρούνται σε ορισμένους επαγγελματίες καλλιτέχνες, όπως μουσικούς, χορευτές ή εικαστικούς καλλιτέχνες.
- Μη αναγνωρισμένες περιόδους έρευνας ή άσκησης όσον αφορά στον υπολογισμό ορισμένων κοινωνικών παροχών, όπως ασφάλιση ανεργίας, ασθένειας-αναπηρίας, σύνταξη.

Ένα από τα πιο ολοκληρωμένα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης που απευθύνεται ειδικά σε καλλιτέχνες είναι αυτό που ισχύει στη Γερμανία. Οι αυτοαπασχολούμενοι καλλιτέχνες συμμετέχουν υποχρεωτικά στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων Καλλιτεχνών (KSK). Σύμφωνα με τον περί Κοινωνικής Ασφάλισης Καλλιτεχνών Νόμο, οι καλλιτέχνες υπόκεινται σε ασφάλιση υγείας, φροντίδα γήρατος και ασφάλεια συντάξεων, καταβάλλοντας μόνο περίπου το 50% των κοινωνικών εισφορών. Το 30% (μερίδιο χρήστη) καταβάλλεται από εταιρείες που χρησιμοποιούν δουλειά των καλλιτεχνών και το υπόλοιπο 20% από ομοσπονδιακή επιχορήγηση (δεν περιλαμβάνει σύνταξη και ασφάλεια υγείας).⁷

Στην Αυστρία, σύμφωνα με τον νόμο για το Ταμείο Κοινωνικής Ασφάλισης των Καλλιτεχνών, ιδρύθηκε ένα Ταμείο Κοινωνικής Ασφάλισης ειδικά για καλλιτέχνες. Το ταμείο αυτό επιδοτεί υπό ορισμένες προϋποθέσεις τις εισφορές που καταβάλλουν οι ανεξάρτητοι καλλιτέχνες στη νόμιμη σύνταξη και στην ασφάλεια υγείας και ατυχήματος.

Στην Εσθονία οι καλλιτεχνικές ενώσεις λαμβάνουν, κατόπιν αίτησης, κρατική χορηγία από τον κρατικό προϋπολογισμό. Με τη χορηγία αυτή μια καλλιτεχνική ένωση μπορεί να παρέχει στα μέλη οικονομική στήριξη. Το ποσό της χορηγίας ανά άτομο ανέρχεται σε ποσοστό 21,5% των μέσων μισθών που καταβλήθηκαν ανά μήνα στην Εσθονία κατά το έτος που προηγείται του έτους υποβολής της

⁷ <https://www.touring-artists.info/en/social-security/the-artists-social-security-fund/>

αίτησης. Σύμφωνα με τον νόμο κοινωνικής φορολογίας, μια καλλιτεχνική ένωση που καταβάλλει χορηγία σε έναν καλλιτέχνη πρέπει να καταβάλει και κοινωνικό φόρο για το άτομο αυτό. Αυτό δίνει στον καλλιτέχνη πρόσβαση στο Σύστημα Ασφάλισης Υγείας.

Στην Κροατία οι αυτοεργοδοτούμενοι καλλιτέχνες δικαιούνται να έχουν εισφορές στις συντάξεις τους, στην ασφάλιση αναπηρίας και υγείας από τον κρατικό προϋπολογισμό, κατόπιν γραπτού αιτήματος του καλλιτέχνη. Για συγκεκριμένα καλλιτεχνικά επαγγέλματα (κλασικοί χορευτές μπαλέτου, σύγχρονοι χορευτές, μάστερ μπαλέτου, σολίστ της όπερας, χορευτές-τραγουδιστές σε επαγγελματικά σύνολα λαϊκού χορού) τα έτη υπηρεσίας για σκοπούς σύνταξης υπολογίζονται σε αναλογία δεκαοκτώ (18) μήνες ανά δώδεκα (12) μήνες υπηρεσίας και μειώνεται το όριο ηλικίας (ένα για κάθε τρία χρόνια).

Φορολογία

Σε πολλά κράτη προβλέπεται είτε ελαφρότερη φορολογία είτε φοροαπαλλαγή για τους καλλιτέχνες.

Σε κάποιες χώρες (όπως Αυστρία, Ισπανία, Πορτογαλία) οι καλλιτέχνες δικαιούνται μείωση στον φόρο εισοδήματος, αλλά και στον φόρο προστιθέμενης αξίας.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, αν και δεν υπάρχει νομοθεσία για το καθεστώς του καλλιτέχνη, οι καλλιτέχνες επωφελούνται από ειδικό φόρο εισοδήματος. Οι καλλιτέχνες που έχουν κυμαινόμενα κέρδη μπορούν να καταβάλουν ένα μεγάλο ποσό φόρου σε μια καλή χρονιά και λιγότερο ή καθόλου φόρο σε μια κακή χρονιά. Στο βρετανικό φορολογικό δίκαιο υπάρχει διάταξη που επιτρέπει στους καλλιτέχνες να υπολογίζουν τον φόρο εισοδήματος για δύο διαδοχικά φορολογικά έτη. Αυτό μπορεί να επιφέρει μείωση στον συνολικό φορολογικό

λογαριασμό τους για τα εν λόγω δύο έτη.⁸ Μια παρόμοια πρόβλεψη για «μέσο όρο» των κερδών ισχύει και για τους αγρότες.

Τα ισχύοντα στην Ελληνική Δημοκρατία

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει νομοθεσία αναφορικά με το καθεστώς του καλλιτέχνη, αλλά η αναγνώριση θα μπορούσε να συναχθεί έμμεσα από επιμέρους διατάξεις. Το άρθρο 6 του νόμου για τα πνευματικά δικαιώματα, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά ζητήματα παρέχει τον ορισμό του δημιουργού του έργου και τα δικαιώματα.

Άρθρο 6: Αρχικός δικαιούχος

1. Ο δημιουργός ενός έργου είναι ο αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος επί του έργου.
2. Τα δικαιώματα αποκτώνται πρωτογενώς χωρίς διατυπώσεις.

Άρθρο 10 : Δημιουργός του έργου

Δημιουργός του έργου είναι το πρόσωπο του οποίου το όνομα εμφανίζεται πάνω στον υλικό φορέα του έργου κατά τον τρόπο, που συνήθως χρησιμοποιείται για την ένδειξη του δημιουργού. Το ίδιο ισχύει και αν εμφανίζεται ψευδώνυμο, εφόσον το ψευδώνυμο δεν αφήνει αμφιβολία ως προς την ταυτότητα του προσώπου.

Για τους καλλιτέχνες που ασχολούνται με τις **εικαστικές τέχνες** ισχύει διαφορετική νομική βάση, καθώς υπάρχει ένα ειδικό (επαγγελματικό) επιμελητήριο, το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών της Ελλάδας. Ο θεσμοθετημένος νόμος 1218/1981 ορίζει ότι ως δημόσιος φορέας υπό την επίβλεψη του Υπουργείου Πολιτισμού υποχρεούται να τηρεί ενημερωμένο αρχείο και να εγγράφει νέα μέλη σύμφωνα με τις νομοθετικές διαδικασίες. Για να εγγραφεί ένα άτομο, είναι υποχρεωτικό να είναι πτυχιούχος Σχολής Καλών Τεχνών της Ελλάδας ή και αντίστοιχης σχολής στο εξωτερικό.

Κατά τη διάρκεια της κρίσης Covid-19 το Υπουργείο Πολιτισμού ανακοίνωσε και προχώρησε με τη διαδικασία εγγραφής εργαζομένων στον Τομέα Πολιτισμού και Δημιουργίας σε μια ειδική πλατφόρμα του Υπουργείου Εργασίας (ERGANH). Αυτή η πλατφόρμα δημιουργήθηκε από το Υπουργείο Εργασίας μετά τη Στατιστική Ταξινόμηση Επαγγελμαμάτων (ΣΤΕΠ-92), η οποία

⁸ <https://www.gov.uk/government/publications/averaging-for-creators-of-literary-or-artistic-works-hs234-self-assessment-helpsheet/hs234-averaging-for-creators-of-literary-or-artistic-works-2020>

βασίζεται στη δομή του Διεθνούς Προτύπου Ταξινόμησης Επαγγελμάτων του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας, όπως προσαρμόστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Επομένως, για να εγγραφεί ένα άτομο στην πλατφόρμα, είναι απαραίτητο να συμπληρώσει μια αίτηση διαδικτυακά χρησιμοποιώντας το φορολογικό του προφίλ. Αυτή η πρωτοβουλία παρουσιάστηκε ως η πρώτη συστηματική προσπάθεια καταγραφής των πραγματικών δυνάμεων του κόσμου που εργάζεται στον καλλιτεχνικό τομέα.

Πίνακας με τις νομοθετικές ρυθμίσεις ανά χώρα

Χώρα	Νομοθεσία για το καθεστώς καλλιτέχνη	Σύντομη περιγραφή
Αυστρία	Law on Social Security for Artists (2001)	Με τον νόμο αυτό οι αυτοαπασχολούμενοι καλλιτέχνες υπόκεινται σε υποχρεωτική συνεισφορά κοινωνικής ασφάλισης και έχουν πρόσβαση σε σχέδιο σύνταξης και εθελοντική ασφάλιση ανεργίας.
Γαλλία	Intermittence du spectacle (1936, με πολλαπλές τροποποιήσεις)	Σύμφωνα με αυτό τον νόμο, οι καλλιτέχνες έχουν πρόσβαση σε μέτρα κοινωνικής ασφάλισης, παρά τη διακοπή της απασχόλησή τους κατά τη διάρκεια μιας δεδομένης περιόδου.
Γερμανία	Artists' Social Insurance Act (1981)	Στόχος του νόμου είναι να διασφαλίσει στους ανεξάρτητους καλλιτέχνες και δημοσιογράφους την ίδια προστασία της οποίας απολαύουν άλλοι εργαζόμενοι σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης. Ως αποτέλεσμα, οι καλλιτέχνες υπόκεινται σε υποχρεωτική συνεισφορά κοινωνικής ασφάλισης και έχουν πρόσβαση σε σχέδιο σύνταξης και εθελοντική ασφάλεια ανεργίας.
Ελλάδα	Δεν υπάρχει συγκεκριμένη νομοθεσία αναφορικά με το καθεστώς του καλλιτέχνη, αλλά η αναγνώριση θα μπορούσε να συναχθεί έμμεσα από επιμέρους διατάξεις.	Ο νόμος 2121/1993 για τα πνευματικά δικαιώματα, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά ζητήματα παρέχει τον ορισμό του δημιουργού του έργου και τα δικαιώματά του. Για τους καλλιτέχνες που ασχολούνται με τις εικαστικές τέχνες ισχύει διαφορετική νομική βάση.
Εσθονία	Act on Creative Artists and Creative Artists' Unions (2004)	Η νομοθεσία παρέχει σε αυτοαπασχολούμενους και ανεξάρτητους καλλιτέχνες το δικαίωμα λήψης φορολογικών εκπτώσεων τεκμηριωμένων εξόδων που σχετίζονται με τις δημιουργικές τους δραστηριότητες. Επίσης, ανεξάρτητοι καλλιτέχνες που δεν έχουν άλλη πηγή εισοδήματος έχουν το δικαίωμα, κατόπιν αίτησης, να λάβουν μηνιαία βοήθεια.
Ηνωμένο Βασίλειο	Δεν υπάρχει συγκεκριμένη νομοθεσία.	Οι καλλιτέχνες επωφελούνται από ειδικό φόρο εισοδήματος.
Ισπανία	Royal Decree-Law 26/2018	Ο νόμος παρέχει στους καλλιτέχνες πρόσβαση σε κοινωνική προστασία σε περίπτωση αναπηρίας, εγκυμοσύνης ή αδράνειας, αλλά και φορολογικές εκπτώσεις.
Καναδάς	The Canadian Status of the Artist Act (1993)	Ο πρώτος ομοσπονδιακός νόμος στον κόσμο που αναγνωρίζει τις ιδιαίτερες συνθήκες εργασίας των καλλιτεχνών, καθώς και τα δικαιώματά τους. Ο νόμος ορίζει τους κλάδους των τεχνών, πιστοποιεί τις καλλιτεχνικές ενώσεις και ρυθμίζει τις συμφωνίες τους. Δεν αφορά τη φορολογία, την κοινωνική ασφάλιση ή την ασφάλιση ανεργίας.
Κροατία	Law on the Rights of Independent Artists and Promotion of Cultural and Artistic Creativity (1996)	Αυτή η νομοθεσία ρυθμίζει τα δικαιώματα των ανεξάρτητων καλλιτεχνών, την ίδρυση και λειτουργία πολιτιστικών οργανισμών και θεσπίζει μέτρα για προώθηση του πολιτισμού και της καλλιτεχνικής δημιουργικότητας. Παράλληλα, παρέχει σε

		ανεξάρτητους καλλιτέχνες πρόσβαση σε σχέδιο σύνταξης και ασφάλιση υγείας και αναπηρίας.
Λετονία	Law on the Status of Creative Persons and Professional Creative Organisations (2004)	Αυτή η νομοθεσία ρυθμίζει τα δικαιώματα των ανεξάρτητων καλλιτεχνών, την ίδρυση και λειτουργία πολιτιστικών οργανισμών και θεσπίζει μέτρα για την προώθηση του πολιτισμού και της καλλιτεχνικής δημιουργικότητας. Ένας καλλιτέχνης λαμβάνει οικονομική υποστήριξη, αν δεν έχει λάβει προσωρινά το απαραίτητο εισόδημα για τις δημιουργικές του δραστηριότητες, λόγω του συγκεκριμένου χαρακτήρα του επαγγέλματός του, αλλά και για την κάλυψη των εξόδων στέγασής του, αν έχει συμπληρώσει την ηλικία συνταξιοδότησης.
Λιθουανία	The Law on the Status of Art Creators and their Organisations (2004)	Η νομοθεσία ρυθμίζει τις διαδικασίες και προϋποθέσεις για την απόκτηση του επαγγελματικού καθεστώτος του καλλιτέχνη, όπως για παράδειγμα αν το έργο του καλλιτέχνη έχει τιμηθεί με συγκεκριμένα βραβεία, αν το έργο του αποκτήθηκε από εθνικά μουσεία, αν το άτομο είναι καθηγητής τέχνης σε ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κ.λπ.
Λουξεμβούργο	Law of 19 December 2014 on social measures for the benefit of independent professional artists and intermittent performers, and the promotion of artistic creation (τροποποίηση 2020)	Ο νόμος διασφαλίζει παροχές κοινωνικής πρόνοιας για καλλιτέχνες που εργάζονται επαγγελματικά δημιουργώντας πολιτιστικά αγαθά και παράγοντας καλλιτεχνικά έργα. Οι καλλιτέχνες μπορούν να έχουν δεύτερη επαγγελματική δραστηριότητα το εισόδημα της οποίας όμως δεν μπορεί να ξεπερνά τον ελάχιστο μηνιαίο κοινωνικό μισθό για ειδικευμένους εργαζομένους.
Ουγγαρία	Act XCIX of 2008	Ο σκοπός αυτού του νόμου είναι να υποστηρίξει τη λειτουργία και την ανάπτυξη υψηλής ποιότητας παραστατικών τεχνών, θεάτρου, χορού και μουσικής, στην Ουγγαρία. Σύμφωνα με τον νόμο, σε περίπτωση τερματισμού σύμβασης, ο εργοδότης ειδοποιεί τον εργαζόμενο εκ των προτέρων και, εάν η συλλογική σύμβαση δεν περιέχει ευνοϊκότερες διατάξεις για τον εργαζόμενο, ο εργαζόμενος δικαιούται περαιτέρω αποζημίωση. Επίσης, ο συνολικός χρόνος εργασίας ενός καλλιτέχνη υπολογίζεται με βάση τον χρόνο εργασίας που απαιτείται για την εκτέλεση του έργου στον χώρο εργασίας, τον χρόνο διαθεσιμότητας, αλλά και τον χρόνο που απαιτείται για προετοιμασία εκτός του χώρου εργασίας.
Πολωνία	Δεν υπάρχει συγκεκριμένη νομοθεσία.	Αξίζει να σημειωθεί ότι η κυβέρνηση, σε συνεργασία με τις καλλιτεχνικές οργανώσεις, συμμετέχει στις προπαρασκευαστικές εργασίες για ετοιμασία σχετικού νομοσχεδίου για πάνω από δύομισι χρόνια. Σημειώνεται επίσης ότι το σχετικό νομοσχέδιο δεν έχει εξεταστεί από το πολωνικό κοινοβούλιο.
Πορτογαλία	Law No. 28/2011	Ο νόμος αυτός θεσπίζει το καθεστώς των συμβάσεων εργασίας και το καθεστώς κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων στις παραστατικές τέχνες και στον οπτικοακουστικό τομέα που αναπτύσσουν μια

		καλλιτεχνική, τεχνική-καλλιτεχνική ή διαμεσολαβητική δραστηριότητα που προορίζεται για παραστάσεις ή δημόσιες εκδηλώσεις.
Ρουμανία	Δεν υπάρχει συγκεκριμένη νομοθεσία.	
Σλοβακία	Act no. 284/2014 Coll.	Με τον νόμο αυτό ιδρύθηκε το Συμβούλιο Τεχνών της Σλοβακίας, το οποίο παρέχει υποστήριξη και επιχορηγήσεις σε καλλιτέχνες. Το εν λόγω συμβούλιο διατηρεί αρχεία επαγγελματιών καλλιτεχνών και εκδίδει τις σχετικές άδειες. Οι ειδικές επιτροπές αξιολογούν την αίτηση εγγραφής στο μητρώο επαγγελματιών καλλιτεχνών, προετοιμάζουν βασικές πληροφορίες και κάνουν σύσταση για την τελική απόφαση του διευθυντή.
Σλοβενία	Decree on self-employed professionals in culture (2004)	Ο νόμος παρέχει στους καλλιτέχνες πρόσβαση σε κοινωνική προστασία. Οι καλλιτέχνες υπόκεινται σε υποχρεωτική συνεισφορά για σχέδιο σύνταξης, αναπηρίας, ασφάλισης υγείας και κοινωνικής ασφάλισης. Το κράτος μπορεί το ίδιο να καταβάλει τις συνεισφορές αυτές, αν η εργασία του καλλιτέχνη τα τελευταία πέντε χρόνια αποτελεί μια εξαιρετική πολιτιστική προσφορά ή αν η εργασία του τα τελευταία τρία χρόνια συμβάλλει στην ανάπτυξη ενός τομέα που δεν καλύπτεται επαρκώς επαγγελματικά. Απαιτείται επίσης το μέσο ακαθάριστο εισόδημά του τα τελευταία τρία χρόνια να μην υπερβαίνει το ποσό των €20.051,28.
Τσεχία	Δεν υπάρχει συγκεκριμένη νομοθεσία.	
Φινλανδία	Δεν υπάρχει συγκεκριμένη νομοθεσία για το καθεστώς καλλιτέχνη, ωστόσο λειτουργεί το Κέντρο Προώθησης Τεχνών (Taite), ένας εθνικός οργανισμός χρηματοδότησης που παρέχει εμπειρογνωμοσύνη και υπηρεσίες για την προώθηση των τεχνών.	Το Κέντρο Προώθησης Τεχνών, με τα συμβούλια τέχνης του, προβαίνει σε επιχορηγήσεις σε επαγγελματίες καλλιτέχνες και επιδοτήσεις σε κοινότητες στον τομέα των τεχνών. Ετησίως ο οργανισμός διαθέτει €40 εκατομμύρια ως επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις. Ένας καλλιτέχνης που λαμβάνει επιχορήγηση για τουλάχιστον τέσσερις μήνες πρέπει να λάβει ασφάλιση σύνταξης και ατυχήματος ή την κοινωνική ασφάλισή του. Οι επιχορηγήσεις μπορεί να έχουν διαφορετική διάρκεια και διαφορετικό σκοπό και δεν φορολογούνται. Επιπλέον, μπορεί να χορηγηθεί και μια πρόσθετη σύνταξη καλλιτέχνη μόνιμου κάτοικου στη Φινλανδία ως αναγνώριση της αξιόπαινης δραστηριότητάς του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερώτημα Τομέα Ερευνών και Μελετών προς το Ευρωπαϊκό Κέντρο Κοινοβουλευτικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης

Ενόψει της κατάθεσης στη Βουλή νομοσχεδίου από το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας αναφορικά με την αναγνώριση της κοινωνικής και επαγγελματικής υπόστασης του καλλιτέχνη/δημιουργού (δικαιώματα, διαδικασίες και προϋποθέσεις), μέλος του κοινοβουλίου έχει ζητήσει τη διεξαγωγή έρευνας για το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Στην Κυπριακή Δημοκρατία δεν υφίσταται σχετική νομοθεσία.

Ερωτήσεις:

- Υπάρχει νομοθεσία αναφορικά με το καθεστώς (κοινωνικό και επαγγελματικό) του καλλιτέχνη/δημιουργού;
- Αν ναι, ποιες είναι οι κυριότερες πρόνοιες της νομοθεσίας (δικαιώματα, διαδικασίες και προϋποθέσεις απόδοσης του καθεστώτος επαγγελματία καλλιτέχνη, αρμόδια όργανα παραχώρησης του καθεστώτος κ.λπ.);